
KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

OLIMPIA TEGNAP, MA ÉS HOLNAP

KUBÁT JÁNOS

„A világ Montrealra készül, a XXI. olimpiai játékokra. Éppen ezért használja ki Ön is a kivételes alkalmat, és legyen Kanada vendége, ahol a világ ifjúsága vetélkedik. Győződjön meg a szuper kor szuper emberének képességeiről. Halomra dőlnek majd a csúcscsok, és ezt látni kell. De nem a tévén, hanem a helyszínen. Gépeink Önt is, Európa bármely pontjáról, 12 óra alatt, az olimpiai falu bejárata elé szállítják.”

A Pan American légiforgalmi társaság fenti hirdetését olvasva egy Szimitsek Ottó nevű úr minden bizonnyal rosszállóan megcsóválta a fejét, mondván: mint mindig, az amerikaiak most is pontatlanok. Füttyülnek ők arra, hogy ez már legalább a 321. olimpia az emberiség történetében...

*

1932-ben a budapesti Testnevelési Főiskola dékánja végigjártatta szemét az első végzősökön, és így szólt egy magas, szikár növendékéhez:

— Szimitsek, magára esett a választásom. Menjen haza, csomagoljon, és utazzon Athénba, ahol a görög kormány vendégeként egy évet tölt majd. Jól nyissa ki a szemét, mert a mi szakmánk bölcsőjét ott ringatták több ezer évvel ezelőtt. Ne tévessze meg, hogy önt sportoktatónak hívják és atlétikai életük beindításához segítséget várnak magától. Végezze el becsülettel munkáját, de minden szabad idejét szentelje az ókori olimpiák körüli homály eloszlatajának...

Harminchárom évvel később találkozott e sorok írója Szimitsek Ottóval Athénban, aki akkoriban már vagy fél emberöltőn át osz-

latgatta a homályt, és akinek névjegyén ez állott: Szimitsek Ottó, a Nemzetközi Olimpiai Akadémia elnöke.

— Pestre már csak látogatóba járok idős édesanyámhoz. Azt hiszem, itt fogok meghalni, hiszen teljesen elgörögösödtem. Talán nem lett volna szabad kimennem Olympiába... talán, ha akkor, az egy év letelte után hazaröpültem volna.

— Miért, olyan varázslatos az az Olympia?

— Számomra igen, nem árt, ha te is megnézed, csak ne szívd mellre.

TEGNAP

Athéntól Olympiáig 330 kilométer a távolság. Négyórai utazás után az autóbusz már közel van a célhoz. A hegyekről Olympia városába ereszkedő utas először Hérának, Zeusz feleségének, az olimposzi istenek anyjának templomát pillantja meg. E templom közelében a Heroidákat, az olimpiához hasonló női játékokat bonyolították le. Valamivel távolabb ékeskedett Echo szigorúan ünnepélyes kikötője, amelyet azért neveztek el így, mert minden hangosan kiejtett szót a hegyek többször is visszhangoztak. A hírnökök a Játékok idején itt kiáltották világgá a győztes sportolók nevét. Kiáltásukat a visszhang hétszer ismételte meg, s ezzel mintegy halhatatlanná tette a nevek viselőit.

Kicsit tovább haladva hivatali épületeket láthatunk, majd utunkba esik Leonídon, az antik világ legnagyobb szállodája, melynek csupán a külsejét 138 faragott oszlop díszíti. A szálloda 80 gazdagon berendezett szobájában az olimpiai játékok legnevesebb vendégei laktak.

Kissé távolabb állt a palesztra, melynek szobáiban az atléták lazítottak, testüket olajjal kenve készültek a küzdelmekre.

A központban Zeusz olimpiai temploma állt. A dór oszlopsor szanaszét heverő maradványai, gigantikus hatszögletű kőtömbök, ma is lenyűgözik a szemlélőt. A görögök által a világ hét csodája között számon tartott templomban aranytrónuson Zeusz hatalmas elefántcsontszobra. Ha valamilyen csoda folytán felegyenesedett volna, szétfeszítette volna a templom boltíveit. De nem is a szobor méretei a lenyűgözőek, hanem a műalkotás szépsége. A legnevesebb mester, Pheidiasz, férfiasan átszellemült arcot faragott az istenségnek, mely előtt, a fennmaradt írások szerint, csak mélyen meghajolva lehetett elmenni.

Az oszlopcsarnok romjai között látható a stadion kijárata, melyet csak a versenyzők és a bírák használhattak. A minden sportlétesítmény ősenek tekinthető stadion egy stádium (192,27 méter) oldalhosszúságú, négyzet alakú, egyenletesen lesímitott térség. Az első antik olimpia műsorán csak sprintsztám szerepelt, s a versenyzők egy stádiumot futottak. A program a későbbiekben egyre bővült. Az atléták öttusa versenyeket vívtak (négy könnyűatlétikai szám és birkózás), ökölvívásban, kocsiversenyeken, 4500 méteres futásban és egyéb sportágakban mérték össze erejüket. Tribünként a környező dombok lejtői szolgáltak. A füves domboldalon nemritkán 40 000 néző is összegyűlt. Ingyenes volt a belépés, de csak a férfiak tehettek be lábukat a stadionba, a nőkre halálbüntetés várt, ha bemerészkedtek. (Valószínűleg ezt az elvet követve lett később nevenséges báró Coubertin, az újkori olimpia életre keltője, hiszen ellenezte a nők részvételét a sportvetélkedőkön.) Akik az első sorokban kívántak helyet foglalni, már a játékok előestéjén kimentek a stadionba, és ott éjszakáztak.

Lukianosz fennmaradt írása szerint a szurkolók nem unatkoztak. „Ha te magad is helyet foglaltál volna a nézők soraiban, láttad volna dicső férfiainkat, a szépséget, a sportolók csodálatos felépítését, tanúja lettél volna rendkívüli ügyességüknek, lebírhataltan erejüknek, bátorságuknak, legyőzhetetlen akarásuknak... jól tudom, te sem hagytad volna egy pillanatra sem abba a dicséretet, a buzdítást és az integetést...”

*

A hellének, naivitásuk ellenére is, megragadó legendákkal magyarázták az olimpiai játékok születését. Az egyik változat szerint Likurgusz, az ősi Spárta törvényura és Efit, Hellász uralkodója első ízben azért rendezték meg a sportversenyt, hogy véget vessenek az erőszaknak és a háborúknak.

A legvalószínűbb azonban, hogy a görög gondolkodók a test és lélek, a fizikai erő és a szépség harmóniájának igényét hirdetve hívták életre a játékokat. Ott ugyanis lehetőség mutatkozott arra, hogy az ember a saját képzeletében teremtett istenségekhez váljon hasonlóvá, akiket nem mindennapi erővel, bölcsességgel, rendkívüli szépséggel, éles ésszel, előrelátással — egyszerűen, a legjobb emberi tulajdonságokkal ruháztak fel.

Ezért tekintették egyenrangúaknak olimpiai bajnokaikat maguk-

kal az istenekkel. Szülővárosaikban pompás ünnepséget rendeztek számukra. Neves költők dicshimnuszokat zengtek róluk, a színházakban a legjobb hely illette meg őket, és életük végéig a társadalom teljes erkölcsi meg anyagi támogatását élvezték.

A ma sportembere csak nemrég tért át az egész éven át folytatott edzésekre, holott meszi elődei már kétezer évvel ezelőtt is így készültek a versenyekre. Az antik olimpiák egyik legszigorúbb szabálya szerint csak azok vehettek részt a versenyeken, akik legalább 10 hónapon át — tehát gyakorlatilag egész évben — szorgalmasan készültek. A start előtt a bírák ezekkel a szavakkal bocsátották útjukra, illetve a pályára a versenyzőket: „Ha ehhez a nagy versenyhez méltó módon edzettek, akkor induljatok bátran. Ha másképpen éltetek, akkor a legnagyobb nyilvános szégyen elől menjetek a szélrózsa minden irányába.”

Érdekes, hogy minden versenyző számára azonos felkészülési feltevételeket akartak biztosítani. Mivel azonban nem lehetett minden egyes résztvevőt állandóan egy helyen tartani, elrendelték, hogy a játékok kezdete előtt 30 napot mindenkinek a versenyek színhelyén kell tölteni, mégpedig a szabad ég alatt. A földön aludtak, és csak egyszerű, könnyű ételeket, kovász nélküli árpakenyeret, sajtot, gyümölcsöt fogyaszthattak.

Pontosan nem lehet tudni, hogy tulajdonképpen hány olimpiát is rendeztek az ókorban. Bizonyos azonban, hogy a győztesek nevét időszámításunk előtt 776-ban jegyezték fel első ízben, és hogy időszámításunk kezdete után 393-ban Theodosius császár, pogány ünnepnek nyilvánítva a versenyeket, rendeletben szüntette meg az olimpiát.

Miért is szűntek meg tulajdonképpen a Játékok?

A görög városállamok hatalmának és ragyogásának csökkenésével együtt romlott az olimpiai versenyek szelleme is. A résztvevők többé nem olajfaágakból font koszorúért, hanem pénzért és más anyagi előnyökért léptek porondra. A romaiak még siettették is a teljes züllés folyamatát. Egy ízben — tehették, hisz győztes hatalom voltak — összeszedték a Szent Ligetben gyülekező versenyzőket, és egyszerűen átszállították őket Rómába. Azután még különösebb eset is előfordult: Néró olimpiai babérra vágyott. Új versenyszámot, a költészetet iktatta a programba. Vágya, pontosabban, parancsa teljesült: megnyerte a versenyt, megkapta a babért.

Igaz, nem volt ellenfele.

MA

Amikor több mint 1500 év után báró Coubertin kezdeményezésére 1896-ban felújították az olimpiát, senki nem is sejtette, milyen szerepet játszik majd az emberiség történetében. Igaz, az athéni rajt már az akkori mércék szerint is elég sokba került, mert a görögök nemzeti önérzetét fogta a rúd elé a francia báró, s így a vetélkedőket márvány stadionban fogadhatták, de hát azt az összeget akkoriban egy gazdagodó polgár még maga előteremthette. 80 évvel később — tehát ma, 1976-ban — már egy gazdaságilag fejlett állam is majdnem megbotlott a szervezési gondok közepette, hiszen polgárai előtt még most, pár nappal a játékok kezdetétől is, magyarázkodnia kell, miért volt szüksége az országnak egy olyan vállalkozásra, mely eddig is egybillió 800 milliárd régi dinárnyi értéket emésztett fel.

Pedig minden milyen szerényen indult. Coubertin, amint később kiderült, nem is akart mást, mint egy kis világifjúsági találkozót, melyre nem kell különösebben felkészülni, a versenyzők (kizárólag amatőrök) egyszerűen a részvételi elv fontossága szerint toborzódnak. Így a diszkoszvetés 1896-os győztese, Robert Garrett például óriási vasalóval érkezett Athénba, és csodálkozva vette tudomásul, hogy a rendezők nem engedték vele a dobókörbe állni, hanem egy korongféleséget nyomtak a kezébe. A coubertini elképzelést igazolta, hogy még a számára ismeretlen alkalmatossággal is nyerni tudott. A futók között is volt olyan, aki soha nem futotta le azt a távot, melyen indult, és mégis érmes lett. Ment tehát mindenki a maga lelkesedése és elképzelése szerint . . .

De csak pár évig. Mert 1904-ben, a St. Louis-i olimpia előtt, már az Egyesült Államok akkori elnöke, Theodore Roosevelt, mindent megtett annak érdekében, hogy az amerikai város kapja a rendezés jogát. S mivel Amerikáról volt szó, meg amerikaiakról, ők a legfontosabb számnak tartott vetélkedőnél — maratoni futás — már a kezdet kezdetén megcsúfolták az olimpiai eszmét, és nem riadtak vissza a doppingtól sem a cél elérése érdekében. Egészen hiteles adatok szerint ugyanis az amerikai Thomas Hicks ajzósztart használva lett bajnok.

„ . . . a maratoni futás orvosi szempontból kétségtelenül bebizonyította, hogy az atléták számára a hosszú távú versenyeknél a gyógyszerek igen hasznosak. Tíz mérfölddel a cél előtt Thomas Hicksen a pillanatok alatt biztosan bekövetkező összeesés jelei mu-

tafkoztak. Amikor egy üveg vizet kért, megtagadtam tőle, és csak annyit engedtem meg, hogy desztillált vízzel kiöblítse a száját. Hét mérfölddel a stadion előtt hirtelen magához tért. Ebben a pillanatban elérkezettnek láttam az időt, hogy egy ezredgramm sztrichnint egy tojásfehérjével keverve átadjak neki. Bár francia konyak is volt nálunk, eltekintettünk a további stimulálószer alkalmazásától. Egy mérfölddel a cél előtt Hicks annyira elfáradt, hogy mindenáron le akart feküdni a földre. Így szerette volna kipihenni az embertelen fáradtságot. Miután tapasztalatból tudtuk, milyen következményekkel járt volna kívánságának teljesítése, nem járultunk hozzá, mert féltünk az ájulástól. Állandóan azt ismételtük neki, hogy ha másként nem, akkor hosszú léptekkel gyalogoljon, csak ne álljon meg egy másodpercre se. Nem sokkal később, amikor arca teljesen hamuszínűvé vált, még egy ezredgramm sztrichnint adtunk neki két tojással, valamint egy korty brandyt. Ezenkívül egész testét — a gépkocsiban magunkkal hozott tartályból — meleg vízzel lemostuk. E frissítés után magához tért, de a táv hátralévő részét már csak mechanikusan tette meg... Szeme minden csillogását elvesztette, arcából teljesen kiszaladt a vér, karjai ernyedten lógtak, térde meg annyira merev volt, hogy lábát alig emelte fel a talajról. Így az utolsó méterek egyetlen kínt jelentettek számára. Miután újból a tojáshoz, a sztrichninhez meg a brandyhoz folyamodtunk, a cél előtti utolsó két emelkedőt valahogy végigvászorogta, pontosabban végigkúszta...”

E hátborzongató, de nagyon is kifejező történet akkoriban nem jutott a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tudomására, mert csak Thomas Hicks egyik kísérőjének — edzőjének? — naplórészlete őrizte meg. Még szerencse, hogy így történt, mert amilyen szigorral védte akkoriban a NOB az olimpiai eszme tisztaságát, Hickset megfosztották volna aranyérmétől, mint később Nurmit is, és most a montreali olimpiára készülők közül a legkövetkezetesebb amatőröknek is lenne min hahotázni.

St. Louis óta ugyanis az olimpiai eskü elvesztette minden valós értékét, és a bohózat határára süllyedt. A huszonvalahány olimpiai sportág között aligha lehetne felismerni a coubertini elvek tisztaságát. Az üzleti szellem, a politikai érdekek, az ajzószeretek és még ki tudja hány tiltott eszköz teljesen lerombolta az eredeti elképzeléseket. Szinte minden sportágban ajzószereteket használnak, és a versenyzők felkészülése rengeteg pénzt emészt fel, úgyhogy az amatőrizmust már 1960-ban, Rómában, holtta kellett volna nyil-

vánítani. A NOB azonban továbbra is a fellegekben élt, szégyellte bevallani, hogy lemaradt és nem kísérte kellő figyelemmel azokat a változásokat, melyek 1896 óta a sportvilágot bejárták. A NOB-nak kellő időben át kellett volna váltania, és nem a mondvacsinált amatőrizmust képviselni, hanem jól fizetett és államilag is támogatott propagandaügyleteket szervezni.

ÉS HOLNAP

Mai formájában az olimpiának egyszerűen nincs holnapja. A mérhető sportágakban ugyanis az ember lassan elérkezik teljesítőképességének határaihoz. Dr. Roger Bannister, az egykori angol világcúcstartó futóbajnok, aki a tudománynak szentelte életét, kutatásai alapján vészjtjósló bejelentést tett közzé: „A közeli olimpiák egyikén a halál már együtt fut majd vagy úszik a versenyzőkkel. A napi 10 órás úszóedzések ideje már nemigen emelhető, és amikor az ajzószerék meg a különleges étrendek többé nem biztosítanak újabb előnyöket, a hóbortos edzők meg az önmutogatásra vágyó különcök, akik mindenképpen a szuper kor szuper emberei szerepében akarnak tetszelegni, olyan követelményeket állítanak majd fel, melyeknek a szervezet nem lesz képes eleget tenni. Arról nem is szólhatok, mert hiányosak ismereteim, hogy a mai világcúcok tartói meddig fognak élni és milyen visszahatást válthat ki az óriási hajsza további életükben. Szerintem a jövő igen sötét, és az ENSZ különbizottsága kellene, hogy foglalkozzon ezzel a kérdéssel meg az olimpia jövőjével.”

A világ ifjúságának találkozására azonban akkor is szükség lesz, ha az olimpia egy napon ezért vagy azért kimegy a divatból. Közös erőfeszítéssel kellene felépíteni az 5 földrész mindegyikén egy-egy hatalmas Szent Ligeitet, ahol meghatározott időközökben találkoznának egymással a művészek, a sportolók, a tudósok, talán még a politikusok is.

Olajfaágakkal jutalmaznák ott a leghumánusabb művészi törekvéseket, azon tudományos munkákat, melyek tisztán az emberi létezés ügyét szolgálják, és a politikusokat, akik a legésszerűbb programot hirdetve igyekeznének népük és a népek sorsát javítani. És hogy a mai értelemben vett versenyzők se maradjanak ki a sorból, nem a legeredményesebbek kapnák a babérkoszorút, hanem a legsportszerűbbek azzal, hogy a perccel, órával, centiméterrel mér-

hető sportágak már ne kapjanak helyet az olimpiai műsorban, mert a csúcok befagyása után úgysem válthatnának ki megfelelő érdeklődést.

Nem állítható teljes bizonyossággal, hogy mindez kielégítené az új kor emberének attrakcióigényét. Az azonban valószínű, hogy szükségszerű a gyors átállás, mert a csömör jelei máris nyilvánvalóak.